

Sosyal Medya Sonrası Yeni Toplumsal Hareketler¹

Mehmet Emin BABACAN²

Öz: Yaşadığımız son on yıl içerisinde ‘yeni’ iletişim araçlarının yeni bir formu olarak sosyal medyanın etkin biçimde kullanılması yeni toplumsal hareketleri yapısal bir dönüşüme uğratarak, çok daha atomize olmuş daha “yeni” bir yapının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sosyal medya araçları son dönemde gerek yerel, gerekse küresel ölçekte yeni toplumsal hareketler bağlamında sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu bağlamda sosyal medya, gerçek hayatta örgütlü bir toplumsal hareketin haberleşmesi ve örgütlenmesi anlamında kolaylık sağlayan bir araç olarak işlev görebilmektedir. Bununla birlikte sosyal medya araçlarının yapısal özelliği ve diğer geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak bütün etkileşimlere açık olması, onun kolaylıkla yönlendirilebilir, provoke edilebilir ve amacından saptırılabilir bir araç haline gelmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir toplumsal hareketin başlattığı meşru ve haklı bir davranışın, sosyal medya marifetiyle amacından saptırılması kolaylıkla sağlanabilmektedir. Bu durum toplumsal hareketin kontrol mekanizmalarını zayıflatan, hatta yerel ve küresel yasal zeminde onu zor durumda bırakan bir durum olabilmektedir. Ayrıca sosyal medyanın bilgi kirliliği ve haber dezenformasyonu anlamında çok büyük ve çok hızlı bir mecra olarak işlev görmesi, yeni sosyal hareketlerin varoluş

- 1 Bu makale, 27-30 Kasım 2013 tarihinde Valletta-Malta’da gerçekleştirilen “Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi”nde sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş şeklidir.
- 2 Yrd. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, emin.babacan@inonu.edu.tr

zeminine ilişkin gerçekliği öldüren bir süreci beslemektedir. Bütün bu yönleriyle günümüzde yeni toplumsal hareketlerin sosyal medya sonrası toplumla sağlıklı bir ilişki kurabilmesi, toplumsal değişim ve dönüşüm gerçekleştirebilme gücüne sahip olması düşüncesi, oldukça naif bir algı olarak kalmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, sosyal medya araçlarının Mayıs-Haziran 2013 döneminde Türkiye’de yaşanan ‘Gezi parkı olayları’ olarak adlandırılan süreçte nasıl kullanıldığı ve yukarıda belirtildiği biçimde gerçeklik zemininin farklılaştırılmasında nasıl bir araç olarak işlev gördüğünü teorik düzeyde ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Hareketler, Yeni Toplumsal Hareketler, Sosyal Medya.

Giriş

Günümüzde toplumsal hareketler “yeni” sıfatı dışında birçok kavram, sıfat ve disiplin ile ilişkilendirilerek çalışılmakta ve anlaşılmaktadır. Bu anlamda toplumların kültür bağlamında mikro ölçekte yaşadığı ve makro ölçekte bütün evrenin yaşadığı değişim ve dönüşümler etrafında hemen her gün yeniden anlaşılmalı ve kavranmalı gerekli kılmaktadır. Karmaşık bir süreçler bütünü olan toplumsal hareketlerin başarılarının, başarısızlıklarının ya da dinamiklerinin anlaşılabilmesi oldukça zordur (Crossley 2002: 8-9). Söz konusu bu zorluğun nedeni, yaşadığımız zaman dilimine ilişkin adlandırmalardan biri olan küreselleşmenin zaman, mekân, insan ve evren ilişkilerini her an değişime uğratmasıdır. Küreselleşmenin en önemli özelliğinin zaman ve mekânın sıkışması olduğunu ifade eden David Harvey (2003) mekânın yeniden biçimlenmesi ve uluslararasıdaki karşılıklı bağımlılıkların geri dönülmez bir biçimde artmış olmasına değinmektedir.

Küreselleşmenin dokunduğu, değişim ve dönüşüme uğrattığı birçok fenomen gibi, toplumsal hareketler de günümüzde gerek epistemolojisi, gerek gündelik hayattaki pratikleri ile önemli bir değişime uğramaktadır. Toplumsal hareketlerin yakın dönem söz konusu değişimine

işaret eden “yeni” sıfatı etrafında geliştirilen “kimlik” temelli yeni toplumsal hareketler kavramsallaştırması da son dönemde önemli ölçüde aşınmaya uğramaktadır. Günümüzün yeni iletişim formu olarak yeni medya araçlarının, özellikle sosyal medyanın birey ve toplum yaşamında etkin biçimde varlık göstermesi, toplumsal hareketlerin yatay ve dikey bütün ilişki biçimini yapısal bir dönüşüme uğratmaktadır.

Sosyal medya araçları son dönemde gerek yerel, gerekse küresel ölçekte yeni toplumsal hareketler bağlamında sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu bağlamda sosyal medya, gerçek hayatta örgütlü bir toplumsal hareketin haberleşmesi ve örgütlenmesi anlamında kolaylık sağlayan bir araç olarak işlev görebilmektedir. Bununla birlikte sosyal medya araçlarının yapısal özelliği ve diğer geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak bütün etkileşimlere açık olması, onun kolaylıkla yönlendirilebilir, provoke edilebilir ve amacından saptırılabilir bir araç haline gelmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir toplumsal hareketin başlattığı meşru ve haklı bir davranışın, sosyal medya marifetiyle amacından saptırılması kolaylıkla sağlanabilmektedir. Bu durum toplumsal hareketin kontrol mekanizmalarını zayıflatan, hatta yerel ve küresel yasal zeminde onu zor durumda bırakan bir durum olabilmektedir. Ayrıca sosyal medyanın bilgi kirliliği ve haber dezenformasyonu anlamında çok büyük ve çok hızlı bir mecra olarak işlev görmesi, yeni sosyal hareketlerin varoluş zeminine ilişkin gerçekliği öldüren bir süreci beslemektedir. Örneğin başka bir olaya ve ortama ilişkin bir haber veya görüntü, ya da fotomontaj olarak düzenlenen bir fotoğraf, kaynağı bilinmeden binlerce kişi tarafından paylaşılabilir.

Geleneksel iletişim araçları ve onların oluşturduğu simülasyon dünyasında şekillenen ve bugüne hazırlanan algılar, sosyal medya kullanımının birey temelinde varlık göstermesinin en önemli itkisi olmuştur. Sinemanın, sanatın ve diğer iletişim araçlarının oluşturduğu agorada şekillenen zihnin, sosyal medya ortamında “ben özelim” (Niedzviecki 2011) vurgusu etrafında bir kimlik inşası, zamanın ruhuna son derece uygun bir algıdır. Bu nedenle merkezinde “ben”i olan bir bireyin “biz”i veya “öteki”ni düşünebilme ihtimali bir hayli azalmaktadır. Hatta

toplumsal hareketlerin en yeni formu olan sosyal medya üzerinden örgütlenme pratiğinde dahi, kendisi ve herkes için daha iyi bir dünya değil, kişisel konformizmi açısından daha iyi bir dünya ve daha iyi bir gelecek düşünmesi aynı biçimde zamanın insan ruhuna son derece uygun bir yaklaşımdır.

Bütün bu yönleriyle günümüzde toplumsal hareketlerin sosyal medya sonrası toplumla sağlıklı bir ilişki kurabilmesi, toplumsal değişim ve dönüşüm gerçekleştirebilme gücüne sahip olması düşüncesi, oldukça naif bir algı olarak kalmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, sosyal medya araçlarının Mayıs-Haziran 2013 döneminde Türkiye’de yaşanan ‘gezi parkı olayları’ olarak adlandırılan süreçte nasıl kullanıldığı ve yukarıda belirtildiği biçimde gerçeklik zemininin farklılaştırılmasında nasıl bir araç olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktır.

Eski/ Yeni ve Günümüzde Toplumsal Hareketler

İnsanlık tarihinin hemen her döneminde, yaşanan sürece itiraz eden, muhalefet eden, kısaca var olana karşı koyan bir gerçekliğin varlığı toplumsal hareketlerin her dönem varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte günümüzde sosyal bilimler literatüründe ‘toplumsal hareketler’ kavramsallaştırmasına yüklenen anlam, daha çok modern döneme ilişkin bir adlandırmadır. Modern muhayyilenin modern öncesi insanlık birikiminden farklı olarak, modern sonrası yeni bir yaşam formu oluşturması, modern anlamda toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu anlamda toplumsal hareketler kendilerini çevreleyen toplumdaki derin ve köklü değişimlerin sonucu olarak modern yaşamın artırdığı rasyonelleşmeye tepki olarak ortaya çıkmıştır (Scott 1991, Habermas 1973 akt. Foweraker 1995: 9).

Batı Avrupa’da meydana gelen siyasi, iktisadi, kültürel ve sosyal değişimler sonucunda özellikle 19. Yüzyılda ortaya çıkan ve toplumsal hareketler dönemin ‘iktidar’ (bkz. Foucault 2005) güçleri tarafından “korku verici patlamalar olarak algılanmışlardır. Oysa bu hareketlere üstün körü bir bakış bile bunların bugün bizim için veri olan bir takım haklar için sokaklara dökülmüş insanlar olduklarını ortaya koyar. Sıradan insanlar,

aşağıdakiler, ezilenler genel oy hakkı için, kadınların siyasal hakları için, insani çalışma saatleri için, çocukların çalışmaması için çok büyük acılar çekerek mücadele etmek zorunda kalmışlardır” (Çetinkaya 2008: 12).

19. yüzyılda başlayan ve gelişerek devam eden toplumsal hareketler, modernitenin açmazları ve meşruiyet problemleri karşısında etkinliğini artırarak devam ettirmiştir. Bu anlamda 20. yüzyılda yine Avrupa’da olmak üzere, diğer modernleşme serüvenini yaşamakta olan toplumlarda daha çok sınıf merkezli toplumsal hareketlerin varlığına yerini bırakmıştır. Literatürde 1960’lardaki toplumsal hareketler, siyasal iktidarı hedefleyen, ekonomik çıkar yörengeli sınıfsal yapısı olan hareketlerdir (işçi hareketi gibi). Bu hareketler, “eski toplumsal hareketler” olarak adlandırılmışlardır. “Yeni toplumsal hareketler” kavramı ise, 1970’lerden itibaren ortaya çıkmış olan ekoloji hareketini, feminist hareketi, barış hareketini nükleer karşıtı hareketleri, azınlık hareketlerini ve yerel özerklik hareketlerini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Önder 2003: 34- 35).

Günümüzde yaygın olan anlayış “yeni” toplumsal hareketlerin, “eski” olanlarının yerini almakta olduğudur. Bu anlayışa göre eski toplumsal hareketlerin temel özelliklerinin altı boşalmıştır. Daha çok dar iktisadi hedeflerin peşinde koşan, devrimi ve iktidarın fethini amaçlayan toplumsal hareketler ortadan kalkmaktadır (Çetinkaya 2008: 16).

Touraine’e (2004) göre günümüzde devlet iktidarı toplumsal hareketler için bir önem taşımamakta, onlar daha çok sivil topluma yönelmektedirler. Yine eski sınıf ilişkilerinin pozisyonları temelden değişmiştir. Eski olarak adlandırılan toplumsal hareketlerin hedefledikleri iktidar talebi, yeni toplumsal hareketlerde daha çok mikro alanda kimlikler üzerinden yürütülen bir tarza evrilmiştir. Söz konusu temel ontolojik fark, toplumsal hareketlerin eski veya yeniliği arasında en belirgin ayırım olarak anlamlandırılmaktadır. Habermas’ın, yeni çatışmaların bölüşüm sorunlarından değil, yaşam biçimlerinin grameri sorunlarından doğduğunu ifade etmesi, yeni toplumsal hareketlerin ilgi alanları ile örtüşmektedir. Yenilenen toplumsal hareketler ‘iktisadi ve sosyal, iç işlere ve askeri güvenlik’ sorunlarından farklı olarak, ‘yaşam kalitesi, eşit

haklar, bireysel kendini gerçekleştirme, katılım ve insan hakları' konularına odaklanmaktadır (Habermas 2001: 849, akt. Karagöz 2013: 135).

Yeni toplumsal hareketler teorisyenleri için, içinde yaşadığımız çağda artık sınıf mücadeleleri sona ermiştir. Karşı karşıya olunan yeni hareketler daha zengin içerik ve taleplere sahip, dar iktisadi çıkarlardan bağımsızlaşmış ve hatta daha demokratik ve katılıma açık hareketlerdir. Bu yeni hareketlerin özgün yanları ise formel kurumsal-siyasi kanalların dışında çalışmaları, hayat tarzı, etik ve kimlik duyarlılıkları üzerine vurgu yapmalarıdır. Yeni toplumsal hareketlerin en önemli özelliklerinden birinin otonomi ve kimlik üzerinde durmaları olduğu iddia edilebilir. Yine bu hareketler iktidar mücadelesi vermekten çok, savunma nitelikli hareketlerdir. Bir diğer iddia veya atfedilmiş özellikse gündelik hayatın politizasyonudur. Dar sınıfsal-iktisadi çıkarlara dayanmamak, kısmi vaatlerde, taleplerde bulunmak ve farklı toplumsal katmanları harekete geçirebilmek yeteneği de "yeni" toplumsal hareketlerin belirgin özelliklerindedir (Çetinkaya 2008). Bu anlamda yeni sosyal hareketlerin aktivistlerinin yapısal karakteristiği; yüksek eğitilmiş ve ekonomik güvene sahip kişiler, orta sınıf üniversite öğrencileri oluşlarıdır (Offe 1999: 60).

Toplumsal hareketlerin isim, sıfat, biçim ve form değişikliğine uğrayarak gerek epistemolojik olarak, gerek retorik olarak sürekli değişim göstermesi; tanımını, kapsamını, temel yaklaşımlarının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte toplumsal hareketlerin serüvenine ilişkin bir okuma ile Offe'un yukarıda toplumsal hareket ve aktivistlere ilişkin yaptığı temel karakter tasnifinin günümüzü anlamada işlevsel bir çerçeve sunduğu belirtilebilir. Bu anlamda günümüz toplumsal hareketlerinin geçmişte varlık gösteren toplumsal hareketlerden her yönüyle oldukça farklılaştığı ifade edilebilir. Kabaca yukarıda tasnif edilen "eski", "yeni" adlandırmaların ötesinde 21. Yüzyıl'ın kendi ruhuna uygun yeni toplumsal hareket tipolojilerinin varlığı görülmelidir. Eski toplumsal hareketlere oranla daha eğitilmiş, ekonomik olarak orta ve üst sınıf mensubu, iletişim teknolojilerini kullanabilecek birikimi taşıyan

toplumsal hareket(ler) profili, her yönüyle geçmişten oldukça farklılık göstermektedir.

Son on yılda özellikle bilgisayar ve internet teknolojilerinde meydana gelen gelişmelerin varlığı, toplumsal hareketleri her yönüyle değiştirmiş ve dönüştürmüş bulunmaktadır. Bilgisayar ve bilgisayar dolayısıyla internet, iletişim serüvenini ontolojik bir dönüşüme uğratmakla kalmayıp, toplumsal yapının bütün unsurlarına dokunarak yatay ve dikey bütün geçişlerin yönünü değiştirmektedir. Bu yönüyle insanlık tarihinde varlığının çok yeni olmasına karşın internet, hiçbir alan ve konuyla sınırlandırılmayan, bütün dünyanın sınırlarını aşarak yepyeni bir ortamın oluşmasını sağlamıştır. Kendine özgü kültürel bir dünya yaratan söz konusu bu yeni ortam, beraberinde yeni toplumsal ve bireysel ilişki biçimlerinin, yeni kimliklerin ortaya çıkmasının ve yeni bir kültürel ortamın oluşmasının itici gücü olmuştur. Bu yönüyle internet, “bireylerin ve sahip oldukları bilgisayarların etkileşimi sayesinde, büyük miktardaki verinin sanal düzeyde ama dünya ölçeğinde yayılımını sağlamıştır” (Aydoğan 2010: 4).

İnternet süreciyle başlayan küresel ölçekte enformasyon akışının son noktalarından biri olan sosyal medya, zaman ve mekân kavramlarını bir kere daha yapıbozumuna uğratarak bireysel ve toplumsal hayatın yeniden yorumlanmasını sağlamışlardır. Bu nedenle küresel bir ağ döngüsü içerisinde gerçekleşen bu yeni sürecin tanımlanması ve anlaşılmasına denk düşen en anlamlı toplum tanımlaması ‘ağ toplumu’dur. Manuel Castells’in deyişi ile, “bireyler artık küresel ve yerel olarak örülmüş, birbiriyle bağ(ıntı)lı ağ toplumu içinde yaşamaktadır” (Toprak ve d., 2009: 25).

İnternet ve sosyal medya araçlarıyla birey, toplum ve küre ölçeğinde bütün ilişki biçimleri ve boyutlarının farklılaşması, toplumsal hareketlerin geleneksel olan bütün kavram, kurum ve yöntemlerle olan ilişkisini başkalaştırmaktadır. Günümüzde özellikle internet sayesinde editörlerin, patronajın himayesindeki basından kurtulup bireyden bireye, bireyden topluma (bloglar), toplumdan bireye ve en önemlisi de toplumdan topluma iletişim kanalları açılmıştır. Daha evvel de var olan

STK'lar ve devlet dışı örgütler, baskı grupları hiç olmadığı kadar aktif ve sesini duyurabilen bir konuma sahip olmuşlardır. Bu oluşumlar devletin egemenlik yetkileri üzerinde doğrudan bir tehdit değilse de ilişkiler dünyasında, devlet kontrolü dışında bir katman daha oluşmuştur (Karagöz 2013: 136). Söz konusu bu katmanın sağladığı yeni nüfuz alanları, hukuk dışı başka güç odaklarınca güç devşirmek amacıyla kullanılabilir. Günümüzde toplumsal hareketlerin amaçladığı ve hedeflediği sonuçlara ulaşması anlamında etkin bir araç olarak kullanılan sosyal medya, başka güç odaklarınca gerek aracın içerdiği mesajı, gerekse toplumsal hareketin kendisini manipüle edebilecek bir ortama dönüştürülmüştür. Bu anlamda çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturan “gezi parkı olayları” olarak adlandırılan süreçte, yaşanan gerçeklik ile sosyal medya kullanımı ve işlevi arasındaki ilişki, Türkiye’de birçok kesimin sosyal medya üzerinden nasıl güç devşirmek istediklerine örnek teşkil etmektedir.

Günümüzde toplumsal hareketlerin sosyal medya araçlarıyla yaşadığı ilişki sadece amaç dışı manipüle edilmeleri değil, çok sayıda kullanıcısı bulunan sosyal medya araçlarından atomize olmuş ve parçalanmış tepkiler veya karşı duruşların yönsüzlüğü karşısında köklü bir dönüşüme uğramalarıdır. Eski/ yeni toplumsal hareketlerin temel dinamiği olan “ortak bir akıl ve ruh”tan yoksun oluşu, son derece dağınık ve bireysel kullanıma dönük oluşu toplumsal hareketleri yapısal bir dönüşüme uğratmaktadır. Bununla birlikte bireyin kendini ait hissettiği toplumsal hareket muhayyilesinin ve pratiklerinin dışında, zamanın ruhuna (“postmodern zaman”, bkz. Anderson 2005, Postmodernitenin Kökenleri) uygun davranış kalıpları benimseyerek sosyal medya ortamında varlık gösterebilmektedir. Sosyal medya ortamında birey merkezli, birey etrafında kurulan ve gelişen gerçekliğin toplumsal hareket tasavvurunu yapısal bir dönüşüme uğrattığı ifade edilebilir. Bu anlamda geçmişin kapalı ve monolog düzlemde iletişim sürecinin varlığına karşılık, demokratik katılımı bireysel düzlemde artıran yeni medya araçları muhalif bir algının varlık alanı bulmasının imkânlarını kendi içinde taşımaktadır. Fakat bununla birlikte gerçek hayatta toplumsal hareketin örgütlü yapısını ve kolektif bilincini kavramamış bireylerin kendi

sosyal medya hesapları üzerinden atomize olarak yerel ve küresel iktidarın etkilerine çok daha fazla açık hale gelmektedir.

Bu anlamda internet veya sosyal medyada tepkinin sadece bir tıklama, bir 'like'la veya bir mesajla ortaya konulabilir olması, pek çok kişinin yalnızca 'modaya uymak' için bu işlemi gerçekleştirmesine neden olmaktadır. Yani pek çok internet aktivisti, aslında neyi, neden desteklediğinin veya neye, neden karşı çıktığının bile farkında değildirler. Yalnızca belirli günlerde profil fotoğrafını değiştirerek bir şeyleri değiştirebileceğine inananlar, yaralanan vicdanlarını bu şekilde rahatlatarak, tepkileri etkiye dönüşmeden 'uysallaşmaktadırlar' (Karağöz 2013: 145).

Sosyal medyanın toplumsal hareketler bağlamında yoğun biçimde gündeme gelişi, 2011 yılının ilk aylarında başta Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da başlayan halk hareketlerinin örgütlenme ve iletişim aracı olarak sosyal medya araçlarından yararlanılmasının ardından, yaşanan halk hareketlerine 'sosyal medya devrimi' vb. tanımlamaların yapılmasıyla, sosyal medyanın önemi ve etkisi tartışması artarak devam etmektedir.

İnsanlar başta Facebook ve Twitter olmak üzere diğer toplumsal paylaşım ağları yoluyla örgütlenerek toplantılar ve geniş katılımlı gösteriler organize etmişlerdir. ("Arap Baharı" ve "Wall Street'i İşgal Et" vb.) Başta sosyalleşme, eğlenme, sosyal sermayeyi geliştirme gibi amaçlarla kullanılan sosyal medyanın bu süreçte yaşanan halk hareketlerinde başat iletişim aracı olması, yaşananların anlaşılma çabalarının ancak bir yönünü teşkil edebilir. Zira sosyal medya aracılığıyla sahte kimlikler kullanarak veya olayları çarpıtarak insanları manipüle etmek, yüz yüze olduğundan çok daha kolay olmaktadır... İnternet aktivistlerinin oluşturduğu kitleler, çoğunlukla yapay ve kolay dağılılabılır niteliktedir. Çünkü geleneksel kitlelerin aksine bu kitleler, çoğunlukla kısa vadede gerçekleştirilme olasılığı yüksek hedefler belirlemektedirler. Ayrıca kitleden ayrılmayı güçleştiren dostluk, yoldaşlık bağları da, bireyselliğin ön planda olduğu bu kitlelerde bulunmamaktadır. Bu anlamda internet aktivizminin, sokaktaki bir eylemde hissedeceğimiz ve sizi o kitlenin ayrılmaz bir parçası haline getirecek duyguları yaşatması mümkün değildir. Elias Canetti'nin Kitle ve İktidar kitabında dediği gibi, dışarı

olmadan kitle gerçek anlamda mevcut değildir. Deşarj anı, kitleye dahil olan herkesin farklılıklarından kurtulduğu ve kendilerini diğerleriyle eşit hissettiği andır (www.aktuelsikoloji.com, akt. Karagöz 2013: 145).

Sonuç olarak günümüzde sosyal medya, gerçek hayatta örgütlü bir toplumsal hareketin yerel ve küresel ölçekte haberleşmesi ve örgütlenmesi anlamında kolaylık sağlayan bir araç olarak işlev görebilmektedir. Bununla birlikte sosyal medya araçlarının yapısal özelliği ve diğer geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak bütün etkileşimlere açık olması, onun kolaylıkla yönlendirilebilir, provoke edilebilir ve amacından saptırılabilir bir araç haline gelmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir toplumsal hareketin başlattığı meşru ve haklı bir davranışın, sosyal medya marifetiyle amacından saptırılması kolaylıkla sağlanabilmektedir. Bu durum toplumsal hareketin kontrol mekanizmalarını zayıflatan, hatta yerel ve küresel yasal zeminde onu zor durumda bırakan bir durum olabilmektedir. Ayrıca sosyal medyanın bilgi kirliliği ve haber dezenformasyonu anlamında çok büyük ve çok hızlı bir mecra olarak işlev görmesi, yeni sosyal hareketlerin varoluş zeminine ilişkin gerçekliği öldüren bir süreci beslemektedir. Örneğin başka bir olaya ve ortama ilişkin bir haber veya görüntü, ya da fotomontaj olarak düzenlenen bir fotoğraf, kaynağı bilinmeden binlerce kişi tarafından paylaşılabilmektedir.

Gezi Parkı Olayları, Sosyal Medya ve Toplumsal Hareketlerin Durumu

İstanbul ili, Beyoğlu ilçe sınırları içerisinde yer alan Taksim Gezi Parkı'nda Alış Veriş Merkezi ve rezidans yapılacağına ilişkin yapılan bazı açıklamalar ve buna ilişkin medyada çıkan haberler üzerine, bu duruma çevreci argümanlarla tepki duyan bazı sivil toplum örgütleri, siyasi partiler ve bireysel katılımlarla protestolar gerçekleştirilmiştir. 27 Mayıs 2013 tarihinden itibaren başlayan protestoların polis tarafından güç kullanılarak dağıtılmasıyla protestolar büyümüş ve ülkenin hemen her yerine yayılmıştır. Ülke düzeyinde gerçekleştirilen protestoların öncesi, sürecin kendisi ve sonrasında sosyal medyanın son derece önemli

bir rol oynaması, sosyal medya rolünün toplum özelindeki yerine dair sorgulamaları artırmıştır. Söz konusu bu sorgulamalara denk düşen bir çalışma olmayı hedefleyen araştırmamız, gezi parkı olayları olarak adlandırılan süreçte sosyal medyanın toplumsal hareket algısını nasıl dönüştürdüğünü pratik örneklikler üzerinden okumayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte çalışma, eski veya yeni olarak kavramsallaştırılan toplumsal hareketlerin, toplumsal gerçeklikle ve yeni küresel durumla olan ilişkisinin daha “yeni” bir durumu zorunlu kıldığına işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle 1980 sonrası “yeni toplumsal hareketler” olarak adlandırılan yapıların sosyal medya sonrası daha “yeni” bir duruma evirildiği gerçeğini tespit etmek gerekmektedir. Ülkemizde ve dünyanın başka yerlerinde sosyal medya sonrası toplumsal hareketlerin yaşadığı söz konusu bu “yeni” durumun sınırlarını ve mahiyetini belirlemek, henüz tam olarak mümkün değildir. Bu bakımdan toplumsal hareketler literatürüne ilişkin bu ve bundan sonraki çalışmalar sosyal medya sonrası eski/ yeni toplumsal hareketler sınıflandırmasının ötesinde daha “yeni” bir sınıflandırma ihtiyacına katkıda bulunacaktır. Zira yeni toplumsal hareketler daha mikro konu ve kavramlar etrafında bir teori ve pratik üzerinden örgütlenmelerini gerçekleştirmektedirler. Sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareketler paradoksal biçimde bir yandan sınırlarını genişletebilme imkânı bulurken; diğer yandan birey düzeyinde gerçekleştirilen pratiklerle atomize olmuş, kolektif akıl ve bilinç geliştirilmesi bakımından son derece dağınık bir biçime evirilmiştir. Bu nedenle çalışmamız toplumsal hareketlere ilişkin literatürde eski/yeni sınırlandırılmasının ötesinde, orta ve uzun vadede başka bir sınıflandırmaya daha ihtiyaç olacağına işaret etmektedir.

Gezi parkı olaylarında yer alan birey, sivil toplum ve diğer toplumsal hareket aktivistlerinin kim olduğu, neyin amaçlandığı, tam olarak neyin talep edildiği vb. temel sorular ve söz konusu bu temel sorulara sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen pratikler bağlamında aranan cevaplar, toplumsal hareketlerin temel muhayyilesinin farklılaştığına işaret etmektedir. Bu anlamda “Gezi Direnişi’nin ana enerjisini oluşturan tepki ve ona eşlik eden talepler, yurttaşların kendi yaşam alanlarını ilgilendiren konularda görüşlerinin, tercihlerinin dikkate alınması,

onlara sadece seçimden seçime danışılmış gibi yapılmamasıydı. Katılımcı demokrasi talebiydi” (İnsel 2013).

Aynı şekilde ülkede son yıllarda demokratikleşme anlamında gerçekleştirilen reform ve ilerlemelerle toplumun demokratik kültürünün gelişmesi, Türkiye'nin geleneksel iktidar ve muhalefet tarzının web 2.0 teknolojisinin içine doğmuş, büyümüş neslin var olma tarzına kifayet etmediği belirtilmektedir. Bu bağlamda Etyen Mahçupyan “Gezi'deki ilk gruplar kendi temsil ihtiyaçlarını doğal olarak yüklenmesi beklenen partiyi, yani CHP'yi tümüyle 'by-pass' ettiler. Kültürel kimliklerin siyasi ayrışmalarda belirleyici olduğu bir toplumda, kendi kültürel kimliklerini taşımakta olan siyasi hareketi yok sayarak onu mahkûm etmiş oldular” demektedir (Mahçupyan 2013).

Gezi parkında başlayan ve ülke düzeyinde protestoların gerçekleştiği dönemde yurt içi/yurt dışı olmak üzere geleneksel medya araçları, özellikle sosyal medya araçları üzerinden milyonlarca haber, mesaj ve içerik üretildi. Üretilen söz konusu içeriğin tamamı etrafında bir analizin yapılması, çalışmanın sınırlarının fazlasıyla ötesinde bulunmaktadır. Bununla birlikte sosyal medya ve diğer iletişim mecralarını kullananların gezi parkı olayları ve olaylara katılım gösteren eylemciler etrafında geliştirdikleri tanımlama ve anlamlandırmayı Hatem Ete ve Coşkun Taştan SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı) için hazırladıkları raporda aşağıdaki şekilde özetlemektedirler;

“Eylem(cilere) destek veren kesimler, eylem(cilere) süreci içerisinde katılım ve misyon düzeyinde yaşadığı farklılaşmayı ve dönüşümü dikkate almadan zaman ve mekandan bağımsız ideal bir tasvirde ısrar ederken; eylem(cilere) mesafeli duran kesimler, eylem(cilere) zaman içerisinde geçirdikleri dönüşümü ve farklılaşmayı gözetken bir tasnife tabi tutarak somutlaştırmayı tercih ettiler. Eylemlere destek verenler, ilk haftanın ardından, eylemci profilindeki değişimden, eylemlerin yöneldiği 'anti-demokratik' hedeflerden, şiddetin eylemlerin temel dinamiği haline gelişinden hoşnut kalmayarak, eylem(cilere) ilk günlerdeki imajını dondurmaya yönelik bir söylem ürettiler. Eylemlere karşı çıkanlarsa,

eylem(ci)lerin ilk günlerdeki ‘spontane’liğini kabul etmekle beraber, ilk haftadan sonraki dönüşümün altını çizen bir söylem ürettiler.”

Bu çerçevede 27 Mayıs günü yayalaştırma projesini barışçıl yollar-
dan protesto eden göstericiler ile 31 Mayıs sonrasında sokağa çıkarak
zaman zaman şiddet eylemlerinde pay sahibi olan kesimler arasında bir
ayırım gözetildi. Benzer şekilde Gezi Parkı gösterilerinin ilk günlerinde
ortaya çıkan liberal demokrat söylemlerin değişen katılımcı profilinin
de etkisiyle Kemalist, ulusalcı ve geleneksel sol söyleme daha yakın bir
mecraya yöneldiği tespit edildi. Gösterileri tarihsel ve siyasi bir bağ-
lam içerisinde değerlendiren bu rakip anlatı, eylem alanlarında belirli
siyasi parti ve mezheplere mensup kişilerin toplumdaki sayısal oran-
larına kıyasla orantısız şekilde temsil edildiklerini öne sürdü” (Ete ve
Coşkun 2013: 86-88).

Raporda belirtilen eylemin ve eylemcilerin kimliğine, tasnifine ve
tanımlanmasına ilişkin farklı yaklaşımların varlığı, eski/yeni toplum-
sal hareketlerin daha “yeni” bir duruma evirildiğine işaret etmektedir.
Bununla birlikte eylemlerin başladığı tarihten kısa bir süre sonra özel-
likle sosyal medya üzerinden kurulan onlarca hesap üzerinden milyon-
larca mesajın dolaşıma sokularak eylemin yönünün ve içeriğinin farklı-
laştırılmasıyla söz konusu bu “yeni” durumun varlığı daha belirgin hale
gelmektedir. Bu anlamda sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareket-
lerin yaşadığı en büyük dönüşümün amaç, hedef, anlam ve içeriğe iliş-
kin netliğin kaybolarak, yerini çok daha bulanık, belirsiz ve kimliksiz
bir duruma bıraktığı belirtilebilir. Gezi parkı olayları örneğinde ger-
çekleşen amaç/hedef sapması, provakatif ve şiddet içeren bir sürece dö-
nüşmesi, birey ve kamu hayatına zarar veren bir yöntem benimsenmesi,
mevcut siyasi iktidar üzerinden bir hesaplaşmaya dönüştürülmesi, söz
konusu “yeni” dönemin önemli ipuçlarıdır.

Yeni medya araçlarının gerek bireye, gerekse toplumsal hareketlere
yatay düzlemde hareket alanı oluşturması, gündelik hayat ve siyasette
etkin olabilmek için tanınması, genel anlamda toplumsal muhalefet/
mücadeleye yeni imkânlar sunmaktadır. Zira her an muhalifler günde-
lik yaşam alanında sürekli olarak kendilerini göstermek zorundadırlar,

hem kitle iletişimini hem de kişilerarası iletişimi kullanarak tüm madunlarla iletişim ve etkileşim içerisine girmeleri politik örgütlenmenin güçlenmesi bağlamında oldukça önemlidir. Bu bakımdan, uyarlanabilir iletişim politikaları ile muhalifler hem minor politika alanını hem de major politika alanını kullanarak karşı-hegemonya yaratabilme iddiasını ortaya koymalıdır. Hatta minor anlamda daha avantajlı durumda olan ezilen sınıfların ya da grupların yaşam alanlarında etkili olabilmeleri için Melucci'nin belirttiği gibi otonom mecralar yaratarak, politik sistemden bağımsız bir biçimde kendi yaşamlarını anlamlandırmaları politik harekete kolektif bir karakter kazandıracaktır. (Çoban 2011: 5) Bununla birlikte Gezi parkı örneğinde toplumsal hareketlerin iktidar karşısında karşı hegemonya oluşturma çabası, oluşturulmak istenen otonom varoluş alanlarının bir başka iktidar tarafından nasıl bir forma dönüştürüldüğünün önemli bir temsilini sunmaktadır.

Gezi parkı olayları sonrasında hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılan raporlardan biri olan Mazlumder (İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği) "Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu"nda "görsel medyanın duyarsızlığı karşısında Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçlarından faydalanılması, beraberinde yalan haberlerin de yayılmasına neden olarak ülke genelinde istismar edilmeye müsait bir kaos ortamı oluşmasına sebebiyet verdiği" belirtilmiştir. Ayrıca "olayların sosyal medyada Türkiye dışında da yoğun bir ilgi ve alaka gördüğü gözlemlenmiş olup Gezi Parkı olaylarına ilişkin yurt dışından yapılan haberler Başbakan'ın üslubuna ve hükümetin politikalarına yönelik eleştirilerin Türkiye'nin demokrat bir ülke olmadığı ve gezi eylemlerinin buna bir başkaldırı olduğu vurgusu ile kimi dış basın tarafından asılsız haberler ile birlikte servis edilerek ülkenin yıpratılmaya ve itibarsızlaştırılmaya çalışıldığı endişe ile gözlemlenmiştir" ifadeleri yer almaktadır. (Mazlumder Raporu 2013: 28-30)

Gezi parkı olaylarında sosyal medya araçlarından özellikle Twitter'in son derece aktif ve etkin kullanıldığına, eylemlerin ve eylemcilerin ülkenin her yerinde varlık göstermeleri anlamında işlev gören bazı Twitter hesapları aşağıdaki gibidir;

Diren Gezi Parkı @geziparkibildir, Diren Gezi Parkı @DirenGeziParki, Gezi Parkı Dayanışma @dayanismaparki, Taksim Gezi Parkı @TaksimGeziParki, Gezi Parkı Sakinleri @geziparkliyiz, Gezi Parkı Haber @GeziParkiHaber, Dayan Gezi Parkı @DayanGeziParki, Diren Gezi Parkı @TheGeziParki, Diren Gezi Parkı @YanindayizGezi, Gezi Hukuki İzleme @GeziHukukizleme, Gezi Parkı Görsel @gorselgezi, Gezi Parkı @geziparkibiz, Diren Gezi Parkı @DirenGeziPark12, Diren Gezi Parkı @direngeziiparki, Gezi Parkı TV @geziparkitv, gezipostasi @gezipostasi, gezi parkı izmir @geziparkiiizmir, Gezi Parkı Ruhü @TaksimGeziRuhü, Diren Gezi Parkı @DayanGezi

Yukarıda belirtilen ve daha onlarca kullanıcı hesabı üzerinden milyonlarca içeriğin, hedef/ amaç, doğru/yanlış, etik/etik dışı, kaynak/ kaynaklılık vb. temel değerlerin çoğu kez göz ardı edilerek üretilmesi, sosyal medya sonrası toplumsal hareketlerin nasıl bir dönüşüm geçirdiğinin önemli ipuçlarını taşımaktadır. Gerçek hayatta örgütlü bir yapının, amaçladığı/hedeflediği bir sonuca ulaşma anlamında sosyal medya ortamını nasıl provoke edebildiği ve hatta bunu sokağa taşıyabildiğinin en somut örneği söz konusu süreçte hayat bulmuştur. Bu anlamda eylemlerin en belirgin sloganının ‘Tayyip İstifa’ olması da, eylemlerin amacının farklı olduğu algısına katkıda bulunmuştur. Gösterilerin ilk gününde de, sahnede hiç de küçümsenmeyecek bir boyutta yer bulan AK Parti ve Erdoğan karşıtlığı, gösteriler devam ettikçe, yeni gruplar gösterilere destek verdikçe, en fazla ön plana çıkan, diğer mesajları silikleştirecek kadar vitrine çıkan hâkim duyguya dönüştü. Böylece eylemler, Gezi Parkını da, çevre duyarlılığını da, katılımcı demokrasi talebini de aşarak; sandıkta yenemediği AK Parti’yi sokakta yenmeye çalışan grupların ön plana çıktığı bir görüntüye büründü (Ete ve Coşkun 2013: 97). Aşağıda bu anlamda Twitter’da üretilen birkaç mesaj örneği ve çalışma kapsamında incelenen yüzlerce Twitter mesajı, söz konusu eylemlerin içeriğinin, amaç ve hedefinin nasıl değiştirildiğini göstermesi bakımından anlamlıdır.

19 Haziran

“OrantısızZeka TayyipeFazla “ Gençlerin eğlenceli, yaratıcı eylemlerine tehdit ve hakaretlerle karşılık geldi. pic.twitter.com/Rdo35za8xc

29 Temmuz

Harika bir fotoğraf olmus.. “Fasizme karsi omuz omuza” 15 Haziran 2013. #OccupyGezi #direnceziparkı pic.twitter.com/cviYRgNRIV via @BatmanWI

8 Haziran

Tayyip, Taksim de kendi Mitinginde bu kadar kalabalığı bir arada gördün mü? 8 Haziran 2013 kork bizden #occupygezi pic.twitter.com/hqqMeXiMhs

Gezi parkı olayları etrafında gerçekleştirilen eylemlerin önce sosyal medyada, sonra sokakta nasıl manipüle edildiğinin örnekleri yukarıda belirtilen mesajlarla sınırlı değildir. Çalışma kapsamında incelenen ve kimi zaman geleneksel iletişim araçlarında da haber konusu olan kimi sosyal medya mesajları ve paylaşımlarının, söz konusu süreçte nasıl bilgi kirliliği/ dezenformasyon oluşturduklarına, provakatif bir dil kullanılarak insanların sokağa yönlendirilmesine örneklik yapmaktadır.

15 Haziran

15 Haziran 2013-Cumartesi. Milyonlarca insanın kanıyla kazanılmış devletimin üzerinde ailemi, evimi yakılıyolar, yıkıyolar. #direnceziparkı

10 Temmuz

2 Haziran 2013'te bu çocuk dövüle dövüle öldürüldü. #occupygezi #direnceziparkı pic.twitter.com/49pcVvyouM

27 Haziran

23 Haziran 2013 - 3.Köprü için Poyrazköy Tarafında Yok Edilen Ormanlar <http://www.kopruyotografyari.com/2013/06/23-haziran-2013-3kopru-icin-poyrazkoy.html> ... .. #heryerdirenis #occupygezi

15 Haziran

Ey dünya, bir vahşetin tarihi yazılıyor!!! #occupygezi #direngezi #siddetidurdurun !! 16 Haziran 2013 - 05.30 / hala devam ediyor !!!!!!!

15 Haziran

15 HAZİRAN 2013 Türkiye Tarihine Vahşet ve İnsanlık Suçunun İşlendiği Tarih Olarak Geçecektir! #occupygezi”

3 Haziran

4 Haziran 2013 Saat: 03:00da Bütün şehirlerde ortak DİRENİŞ. Herkesi UYANDIRIYORUZ. #24saatiçindeistifaet #occupygezi <http://fb.me/1K4N6wJVX>

Yukarıda sosyal medya ortamında kullanılan provakatif dilin aktarılan örnekleri ve söz konusu bu dilin sokaktaki yansımasını ve sonuçlarını İçişleri Bakanlığının olaylara ilişkin hazırladığı raporda aşağıdaki şekilde yer almaktadır; “İstanbul İli Taksim gezi parkında yayalaştırma ve çevre düzenlemesi kapsamında yapılmakta olan faaliyetleri engellemek amacıyla başlatılan ve son birkaç gündür hukuki çerçevenin dışına çıkılarak sürdürülmek istenen yasadışı gösterilere karşı, saldırı boyutuna gelinmedikçe ve zor kullanmayı gerektiren şartlar oluşmadıkça, güvenlik güçlerimizce müdahale edilmemektedir. Ancak, sosyal medya üzerinden verilen yanlış bilgi ve mesajlarla vatandaşlarımız ve özellikle de gençlerimiz kanunsuz eylemler yapmaya yönlendirilerek gerçekleştirilen bu eylemler toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğünü aşan boyutlara

ulaşmış olup, vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğine ve kamu mallarına büyük zararlar vermektedir” (İçişleri Bakanlığı 2013).

Gerçekleştirilen eylemlerin temel amacından koparak, toplantı ve gösteri yapma hakkından uzaklaşarak, vatandaşların can ve mal güvenliğine ve kamu mallarına zarar verilmesine evirilmesi, yine Bakanlığın medyayla paylaştığı rakamlar üzerinden daha net okunabilmektedir. Bu anlamda “58 kamu binası, 68 MOBESE kamerası ve 337 işyerinin tahrip edildiği, 90 belediye otobüsü, 214 özel araç, 240 polis aracı ve 45 ambulansın kullanılamaz hale geldiği” açıklandı. Eylemlerde, “...bir CHP binası olmak üzere 14 parti binasının zarar gördüğü toplam zararın ise 140 milyon lira olduğu belirlendi” (Radikal 2013).

Gezi parkı olaylarında büyük oranda sosyal medya üzerinden örgütlenerek bir araya gelen ve çoğunluğunun birbirinden son derece farklı arka planlardan oluşan gençlerin varlığı, toplumsal hareketler bağlamında yeni anlamlandırmaları zorunlu kılmaktadır. Bu anlamda eylemlere katılan eylemci profiline ilişkin gerek medyada, gerek siyasi arenada, gerekse toplumsal yaşamın birçok düzeyinde tanımlama ve anlamlandırmalara şahit olundu. Söz konusu bu “yeni” duruma ilişkin anlamlandırma çabaları çalışmamızın da çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Yeni olan şey sadece yeni medya değil, bununla birlikte değişen ve yeni olan şey aslında insanın kendisidir. Kişiler arası veya toplumsal ölçekte ilişkilerin değişimi, toplumsal hareketlerin de yapısal bir değişime uğramasını sağlamıştır. Bu anlamda toplumsal hareketlerin varlık gösterdiği çevresiyle kurduğu temsiliyet ilişkisi, hem de yaşadığı zamanın ruhuyla kurduğu anlam ilişkisi, değişen insan karakteriyle anlaşılabilir. Küresel olanın mikro ölçekte varlık gösterilebildiği bir alan olarak yeni medya/sosyal medya ortamında varlık gösteren günümüz bireyi, “nesne” olmaya daha yakın duran “ben odaklı bir temsiliyet ortaya koymaktadır. Bu anlamda ben- odaklılık bilinç düzleminde önceliği bir şeye karşı olmaya değil, bir şeyden yana olmaya vermektedir ” (Funk 2013: 12). Başka bir ifadeyle var olan, belirlenmiş, dolayımlanmış, sarmalanmış ve sunulmuş bir çerçevede “ben” olarak tercih yapabilme özgürlüğüne sahip olmaktır. Nihai tahlilde ben-odaklı post modern bireyin yeni

medya/ sosyal medya ortamında son derece değişken, kaygan ve yüzeysel bir zeminde varlık göstermesi, zamanın ruhuna ilişkin bir temsiliyet mekanizmasının işlediğine işaret etmektedir.

Gezi parkı bağlamında eylemde bulunan eylemci profiline ve onların şahsında oluşan “yeni” duruma tekabül eden “yeni” bir toplumsal hareket biçiminin oluştuğu algısı, o dönemde sıklıkla işlenmiş ve işlenmeye devam etmektedir. Zira eylemci profili etrafında geliştirilen yeni algı, söz konusu eylemcilerin siyasi veya ideolojik olarak geleneksel toplumsal hareketlerden gelmediği, geçmişte örnekliği olmayan bir birlikteliğin sağlandığı, siyaset üstü bir zeminde oluşan yeni bir tür toplumsal hareket olduğu vurgusu aynı sıklıkla yapılmaktadır. Bu anlamda 12 Eylül 1980 askeri darbesini takip eden yıllarda yetişen nesilleri ifade etmek için kullanılan ‘1980 sonrası gençliği’ ifadesi, Gezi Parkı olaylarının ilk günlerinden itibaren yerini Batılı bir kavram olan ‘Y Kuşağı’ üzerinden yapılan tartışmalara bıraktı. Bir köşe yazarının ifadesiyle “kreatif keratalar,” Türkiye’de solun asık yüzlü devrimciliğini kökünden değiştirmiş; esprili, mizahla barışık bir toplumsal muhalefet hareketi ortaya çıkarmıştı (Menteş 2013, akt. Ete ve Coşkun 2013).

Bu çerçevede Gezi Parkı eylemleri, tüm kötü sıfat ve özelliklerden arınmış –dolayısıyla kimsenin daha önce görmediği- bir grup insanı spontane şekilde sokaklara döken yeni bir durum olarak yorumlandı. Böylece eylemler, bünyesinde bulundurduğu siyasi parti, dernek, STK ve bireysel katılımcıların tüm siyasi mirasını bir kalemde silen bir işlev gördü. Genelde daha üstü kapalı şekilde yapılan bu değerlendirme, bazı yorumcular tarafından doğrudan kabullenildi (Ete ve Coşkun 2013; 89). Zira “sokağa çıkan çocuklar süper bağlantısız, süper acemi, süper hercai ve süper naif ” bir grubun üyeleriydiler” (Hakan 2013). Bir önceki gece sabaha kadar için ‘ayyaşlar’ Kandil gecesi müminlere simitle çay dağıtıyordu. Bir köşede Apo resimleri önünde ‘gerilla’ halayı çekiirken öbür köşede Mirzabeyoğlu için gösteri yapılıyordu. Zıt kutuplar bir aradayken, ortada otorite ve kolluk yokken, o büyük şenlikte tek bir kavga, sataşma, taciz yaşanmıyor, herkes neşe içinde birbirine yiyecek, ilaç, kitap taşıyordu (Dündar 2013).

Sosyal medya sonrası dönem olarak adlandırılabilir günümüzde gezi parkı olayları etrafında eylemde bulunan eylemci profilinin, “yeni” bir duruma işaret eden bir örneklem olduğu vurgusu yapılmaya devam etmektedir. Söz konusu örneklemin daha çok “yeni” bir duruma işaret eden “Gezi Parkı Gençliği” gibi bir vurgu etrafında kalıplaştırılması sosyal medya sonrası hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı veya yeni bir durumla karşı karşıya olduğumuz algısını güçlendirmektedir. Yeni durumun ve yeni insan tipolojisinin tanımlanmasına ilişkin bir gazete köşe yazısının ifadesiyle “sınıflar üstü, nesiller üstü, cinsiyetler üstü, kibirler üstü, duygular üstü, partiler üstü, tavırlar üstü ve takımlar üstü” bir kolektif varlığı ortaya çıkarıyordu (Özkök 2013, akt. Ete ve Coşkun 2013; 88).

Gezi Parkı eylemcilerine atfedilen geçmişsizlik, geleneksizlik, siyasetçisizlik ve çıkarısızlık hâli, gerek eylemlerin tonunu belirleyen çevreler, gerek eylemlere farklı nedenlerle sempati duyan kesimler tarafından kısa sürede bir tabu statüsüne kavuşturuldu. Bu çerçevede Gezi Parkı'na dair olumlu değerlendirmelerde 27-31 Mayıs 2013 döneminde Taksim Meydanı yayalaştırma projesini protesto eden genç, coşkulu, vicdanının çağrısına kulak veren insanların ‘dondurulduğu’ dikkat çekmektedir. Bir başka deyişle 31 Mayıs itibariyle göstericilerin çevreci kaygılardan ziyade Başbakan Erdoğan'ın istifası özelinde siyasi motivasyonları gündemine almasının yanı sıra gösterici kitlesinin kısa sürede genişlemesi ve coğrafi olarak birbirinden kopuk alanlarda yeniden üretilmesi süreçleri tamamen göz ardı edilmiştir. Yukarıda bahsedilen ‘dondurma’ refleksi, hızla kitleselleşerek heterojenleşen bir hareketin kamuoyuna sabit taleplere sahip, homojen bir kitle olarak sunulmasını mümkün kıldı. Böylece gösterici profilinde yaşanan değişimler, eylemlerine medyada yer alan tasvirlerinde temsil edilmemiş oluyordu (Ete ve Coşkun 2013; 90).

Sonuç

19. yüzyılda başlayan ve gelişerek devam eden toplumsal hareketler, modernitenin açmazları ve meşruiyet problemleri karşısında etkinliğini artırarak devam ettirmiştir. Bu anlamda 20. yüzyılda yine Avrupa’da olmak üzere, diğer modernleşme serüvenini yaşamakta olan toplumlarda

daha çok sınıf merkezli toplumsal hareketlerin varlığına yerini bırakmıştır. Literatürde 1960' lardaki toplumsal hareketler, siyasal iktidarı hedefleyen, ekonomik çıkar yörengeli sınıfsal yapısı olan hareketlerdir (işçi hareketi gibi). Bu hareketler, "eski toplumsal hareketler" olarak adlandırılmışlardır. "Yeni toplumsal hareketler" kavramı ise, 1970'lerden itibaren ortaya çıkmış olan ekoloji hareketini, feminist hareketi, barış hareketini nükleer karşıtı hareketleri, azınlık hareketlerini ve yerel özerklik hareketlerini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Önder 2003: 34, 35).

Yeni toplumsal hareketler teorisyenleri için içinde yaşadığımız çağda artık sınıf mücadeleleri sona ermiştir. Karşı karşıya olunan yeni hareketler daha zengin içerik ve taleplere sahip, dar iktisadi çıkarlardan bağımsızlaşmış ve hatta daha demokratik ve katılıma açık hareketlerdir. Bu yeni hareketlerin özgün yanları ise formel kurumsal-siyasi kanalların dışında çalışmaları, hayat tarzı, etik ve kimlik duyarlılıkları üzerine vurgu yapmalarıdır. Yeni toplumsal hareketlerin en önemli özelliklerinden birinin otonomi ve kimlik üzerinde durmaları olduğu iddia edilebilir. Yine bu hareketler iktidar mücadelesi vermektan çok, savunma nitelikli hareketlerdir. Bir diğere iddia veya atfedilmiş özellikse gündelik hayatın politizasyonudur. Dar sınıfsal-iktisadi çıkarlara dayanmamak, kısmi vaatlerde, taleplerde bulunmak ve farklı toplumsal katmanları harekete geçirebilmek yeteneğı de "yeni" toplumsal hareketlerin belirgin özelliklerindedir (Çetinkaya 2008: 18). Bu anlamda yeni sosyal hareketlerin aktivistlerinin yapısal karakteristiğı; yüksek eğitimli ve ekonomik güvene sahip kişiler, orta sınıf üniversite öğrencileri oluşlarıdır (Offe 1999: 60).

Bu anlamda günümüz toplumsal hareketlerinin geçmişte varlık gösteren toplumsal hareketlerden her yönüyle oldukça farklılaştığı ifade edilebilir. Kabaca yukarıda tasnif edilen "eski", "yeni" adlandırmaların ötesinde 21. Yüzyıl'ın kendi ruhuna uygun yeni toplumsal hareket tipolojilerinin varlığı görülmelidir. Eski toplumsal hareketlere oranla daha eğitimli, ekonomik olarak orta ve üst sınıf mensubu, iletişim teknolojilerini

kullanabilecek birikimi taşıyan toplumsal hareket(ler) profili, her yönüyle geçmişten oldukça farklılık göstermektedir.

İnternet ve sosyal medya araçlarıyla birey, toplum ve küre ölçeğinde bütün ilişki biçimleri ve boyutlarının farklılaşması, toplumsal hareketlerin geleneksel olan bütün kavram, kurum ve yöntemlerle olan ilişkisini başkalaştırmaktadır. Günümüzde toplumsal hareketlerin amaçladığı ve hedeflediği sonuçlara ulaşması anlamında etkin bir araç olarak kullanılan sosyal medya, başka güç odaklarınca gerek aracın içerdiği mesajı, gerekse toplumsal hareketin kendisini manipüle edebilecek bir ortama dönüşebilmektedir. Toplumsal hareketlerin sosyal medya araçlarıyla yaşadığı ilişki sadece amaç dışı manipüle edilmeleri değil, çok sayıda kullanıcı bulunan sosyal medya araçlarından atomize olmuş ve parçalanmış tepkiler veya karşı duruşların yönsüzlüğü karşısında köklü bir dönüşüme uğramalarıdır.

Çalışma temelde Türkiye’de gezi parkı olayları olarak adlandırılan süreçte sosyal medya sonrası toplumsal hareket algısının nasıl dönüştüğünü okumayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte çalışma, eski veya yeni olarak kavramsallaştırılan toplumsal hareketlerin, toplumsal gerçeklikle ve yeni küresel durumla olan ilişkisinin daha “yeni” bir durumu zorunlu kıldığına işaret etmektedir.

Sosyal medya sonrası toplumsal hareketlerin yaşadığı en büyük dönüşümün amaç, hedef, anlam ve içeriğe ilişkin netliğin kaybolarak, yerini çok daha bulanık, belirsiz ve kimliksiz bir duruma bıraktığı belirtilebilir. Gezi parkı olayları örneğinde gerçekleşen amaç/hedef sapması, provakatif ve şiddet içeren bir sürece dönüşmesi, birey ve kamu hayatına zarar veren bir yöntem benimsenmesi, mevcut siyasi iktidar üzerinden bir hesaplaşmaya dönüştürülmesi, söz konusu “yeni” dönemin önemli ipuçlarıdır.

Gezi parkı bağlamında eylemde bulunan eylemci profiline ve onların şahsında oluşan “yeni” duruma tekabül eden “yeni” bir toplumsal hareket biçiminin oluştuğu algısı, o dönemde sıklıkla işlenmiş ve işlenmeye devam etmektedir. Zira eylemci profili etrafında geliştirilen yeni algı, söz konusu eylemcilerin siyasi veya ideolojik olarak geleneksel

toplumsal hareketlerden gelmediği, geçmişte örnekliği olmayan bir birlikteliğin sağlandığı, siyaset üstü bir zeminde oluşan yeni bir tür toplumsal hareket olduğu vurgusu aynı sıklıkla yapılmaktadır.

Sosyal medya sonrası dönem olarak adlandırılabilir günümüzde gezi parkı olayları etrafında eylemde bulunan eylemci profiline, “yeni” bir duruma işaret eden bir örneklem olduğu vurgusu yapılmaya devam etmektedir. Söz konusu örneklemenin daha çok “yeni” bir duruma işaret eden “Gezi Parkı Gençliği” gibi bir vurgu etrafında kalıplaştırılması sosyal medya sonrası hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı veya yeni bir durumla karşı karşıya olduğumuz algısını güçlendirmektedir.

Kaynaklar

- Anderson, Perry (2005) Postmodernitenin Kökenleri, Çev; Elçin Gen, İstanbul, İletişim Yay.
- Crossley, N. (2002). Making Sense of Social Movements. Philadelphia: Open University Press.
- Çetinkaya, Y., Doğan (2008) Toplumsal Hareketler; Tarih, Teori ve Deneyim, İstanbul, İletişim Yay.
- Çoban, Barış (2011) Toplumsal Hareketler ve Yeni Alternatif/Radikal Medyalar, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 14
- Ete, Hatem ve Coşkun Taştan (2013) Kurgu ile Gerçeklik Arasında Gezi Eylemleri, Ankara Seta Yay.
- Foucault M. (2005) Özne ve İktidar, Çev; Işık Ergüden, Osman Akınhay , İstanbul, Ayrıntı Yay.
- Foweraker, J. (1995). Theorizing social movements. Pluto Press.
- Funk, Rainer (2013) Ben ve Biz; Postmodern İnsanın Psikanalizi, Çev; Çağlar Tanyeri, 3. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- Harvey, David (2003) Postmodernliğin Durumu, Çev: Sungur Savran, İstanbul, Metis Yay.
- Karagöz, Kezban (2013) İletişim ve Diplomasi, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Yıl 1, Sayı 1, s. 131-156.
- Mazlumder Gezi Parkı Olayları Raporu (2013) Ed; Ümran Sırımsı Candemir, Mehmet İzmir, İstanbul
- Niedzwiecki, Hal (2011) Ben Özelim; Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi, Çev: Sibel Erduman, İstanbul, Ayrıntı Yay.

- OFFE, C. (1999), “Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması”, Yeni Sosyal Hareketler, Ed; Kenan Çayır, İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- Önder, T., (2003), Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Ankara, Odak Yayınevi.
- Touraine, Alain (2004) Modernliğin Eleştirisi, Çev; Hülya Tufan, İstanbul, Yapı Kredi Yay
- Toprak, A.ve d., (2009) Facebook; Görülüyorum Öyleyse Varım, İstanbul, Kalkedon Yay.

İnternet Kaynakları

- http://www.radikal.com.tr/radikal2/her_yer_taksim_her_yer_demokrasi-1141911
- http://www.zaman.com.tr/etyen-mahcupyan/gezinin-yapici-misyonu_2108155.html
- http://www.icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx?id=8433
- http://www.radikal.com.tr/turkiye/gezi_eylemlerinin_bilancosu_aciklandi-1138770
- http://yenisafak.com.tr/yazarlar/Murat_Mentes/kreatif-keratalar/38097
- <http://gundem.milliyet.com.tr/taksim-ozledigimiz-turkiye-nin/gundem/ymdetay/1720160/default.html>
- <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23443787.asp>
- <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/23421802.asp>
- (Ahmet İnel, ‘Her Yer Taksim, her yer demokrasi’, Radikal, 16 Temmuz 2013)

*****

Abstract: -Social Media after the New Social Movements- Social media tools in recent years both local and global scale in the context of new social movements often comes to the fore. In this context social media, real life is an organized social movement and organization in terms of ease of communication as a tool that can function. However, the structural characteristics of social media tools and unlike other traditional means of communication to be open to all interactions, it can be easily directed, can be provoked and can be deflected from its purpose makes it possible to become a tool. All these aspects of social media today, after the bulk of new social movements can establish a healthy relationship with social change and transformation of the idea of having the ability to perform, remains a very naive perception. In this context, study, social media tools taking place in Turkey 'Gezi to the park events called' process, how it is used and the manner described above in the reality of the floor to differentiate how as a tool to function on a theoretical level is to reveal.

Key words: Social movements, New social movements, Social media